

KADINLAR DA ORADAYDI!

ÇÖZÜMLEMELİ ÖYKÜLER

**SABİHA ZİYA
BENGÜTAŞ**

Ziřan Seyis-Gölçin Dilek

www.kadinlardaoradaydi.com

Sevgili öğrenciler, aşağıda heykeltıraş Sabiha Ziya Bengütaş hakkında kısa bir öykü sunulmuştur. Öyküyü okuduktan sonra, son sayfada yer alan çalışma yaprağını kullanarak öykü çözümleme etkinliğini tamamlayabilirsiniz.

SABİHA ZİYA BENGÜTAŞ

1914 yılında ünlü ressam Mihri Müşfik Hanım'ın çabalarıyla açılmış olan İnas Sanayi-i Nefise Mektebinin (Kız Güzel Sanatlar Okulu) yetenekli öğrencileri, önlerinde tuvalleri, ellerinde fırçaları büyük bir dikkatle çalışıyorlardı. Tuvalinin karşısında derin düşüncelere dalmış olan Sabiha, eve gidiş ziliyle birlikte sınıfta olduğunun farkına varmıştı. Hâlbuki resmini hala tamamlayabilmiş değildi. Birçok şey daha eklemesi gerekirdi. Ağaçlar, kuşlar, çiçekler... Belki de şurada çocuklar olmalıydı. Ancak zararı yoktu. Boyalarını özenle çantasına yerleştirip resmini eline aldı. Kapıdan çıkarken Sabiha bu okulda öğrenim görme kararını ailesine açıkladığı günü hatırladı. Ailesi, Güzel Sanatlar Okuluna gitmek yerine, lise öğrenimini sürdürmesini istemişti. Oysa Sabiha kararını vermişti bir kere, Güzel Sanatlar Okuluna kaydını yaptırdı. Yeni başlayacağı okulu nasıl da merak ediyordu. Güzel Sanatlar Okulu... Güzel Sanatlar Okulu. Odasında mutlulukla dolanarak bu kelimeleri tekrar edip durmuştu. Henüz bu okulda onu nelerin beklediğini bilmiyordu. Ancak başarılı olmak için çok çalışacağından emindi. Ne de olsa burası onun nadide hayallerinin en önemli parçasıydı.

Göz açıp kapayana kadar okulun ilk yılı bitmişti bile. Öğreniminin ikinci yılı olan 1920 ise Sabiha için hoş bir sürpriz hazırlamıştı. Girdiği bir derste desen çalışması yapması gerekirken çok beğendiği bir büstü kopya etmeye başladı. Sabiha'nın çalışmasını gören heykeltıraş İhsan Bey yanına geldi ve gülümseyerek şu sözleri söyledi:

-Sen çocuğum, evin temelini yapmadan çatıya çıkmışsın!

Hocasının olumsuz gibi görünen bu sözleri Sabiha'ya ağır gelmiş olsa da daha iyisini yapabileceğini göstermek için onu cesaretlendirmişti. Bu büstü başarıyla tamamlayabilirdi, kendine güveniyordu. O günden sonra bir hafta boyunca inatla ve azimle yalnız bu çalışmaya odaklandı. Nihayet heykel tamamlanmıştı. Çalışmayı inceleyen hocası Sabiha'nın başarısına inanmakta güçlük çekmişti. Hocasının yüzünde önce bir tereddüt, ardından bir beğeni ifadesi okudu. Sabiha çok mutluydu. Bu olay hayatında bir dönüm noktası olacaktı, çünkü büstü tamamladığında heykelde resimden daha başarılı olduğunu hissetti. Artık ne istediğini, neye daha fazla yeteneği olduğunu keşfetmişti. Ancak henüz kendi okulunda bir heykel şubesi yoktu. İşte tam da bu sıralarda beklenmedik bir gelişme oldu. 1920 yılında kız ve erkek okullarının birleştirilmesine karar verildi. Yalnızca erkeklerin devam ettiği Güzel Sanatlar Okulundaki heykel şubesinin kapıları, bu birleşme kararı ile artık kız öğrencilere de açılmıştı. Heykeltıraş olmak isteyen Sabiha bu fırsatı kaçıramazdı. Kararını bir an önce ailesine de açıklayıp heykel şubesine kayıt yaptırmalıydı. Ama önce ailesini ikna etmeliydi.

Oturduğu mahallenin taşlı yollarında hızlı adımlarla yürürken Sabiha'nın aklında hala tamamlayamadığı resim, dilinde ise gelecek hayallerine eşlik eden neşeli bir melodi vardı. Eve gelir gelmez resmini özenle masasına yerleştirdi. Boya kalemlerini yerinden çıkarttı ve resmini tamamladı. "Keşke..." dedi. "Keşke çizdiklerimi canlandırabilseydim. Onlara dokunabilseydim." Sabiha bunları düşünürken, güzel sanatlar okullarının birleştirilmesine de içten içe seviniyordu. Bu gelişme onun hayallerine giden yolu açacak bir mucize gibiydi. Gün ilerleyip karanlıklar çökünce ve annesinin "artık uyuma vakti" diye seslenişini duyunca yatağına doğru istemeye istemeye ilerledi. Yarın, aldığı yeni kararı ailesi ve arkadaşlarıyla paylaşması için güçlü olmalıydı. Gözlerini duvarda asılı duran diğer resimlerinin üzerinde gezdirirken uykuya çoktan dalmıştı.

Sabah her zamankinden kararlı uyandı. Herkes kahvaltıda bir aradayken, "işte doğru zaman " diye düşündü ve konuşmaya başladı:

-“Çocukluğumdan beri resim ile uğraşıyorum artık onlara boyut katmak istiyorum. Yani heykel yapmak istiyorum. Bu yüzden heykeltıraşlık bölümüne devam etmeye karar verdim. Beni anlayışla karşılayacağınızı umuyorum.” Sabiha'nın bu kadar kararlı konuştuğunu gören babası şaşırmıştı. Onun Sabiha için düşündüğü gelecek hiç böyle değildi. Babası:

-“Sabiha sanata çok küçük yaşlardan beri ilgin olduğunun elbette farkındayız. Ancak bu kadınlar için uygun bir meslek değildir. Kadının heykeltıraş olduğu nerede görülmüş! Bunun tek bir örneğine dahi rastlamadım.” Sabiha babasının bu cümlelerine kırılmış olsa da kararlı olduğunu göstermeliydi. Bu nedenle şöyle yanıt verdi:

-“Fakat babacığım! Yazar Halide Edip, ressam Mihri Müşfik Hanım sanat alanında kadınların başarısına en güzel örnekler değil midir? İsimleri ülkemizin sınırlarını aşan bu sanatçılar yurtdışında da tanınıyor ve takdir ediliyorlar. Belki bir gün ben de böyle anılabilirim.” Sabiha’nın bu sözlerine bu defa annesi ve diğer tanıdıkları şöyle yanıt vermişlerdi:

Sabiha Ziya Bengütaş

-“Ancak unuttuğun bir şey var kızım. Kadınlar er geç evlenmek mecburiyetindedirler ve evlendikten sonra da sanatı zaten ihmal edeceksin!” Sabiha o yıllarda yaygın olan bu görüşe kesinlikle katılmamıştı. Bir sanatçı tutkuyla bağlandığı sanatını her koşulda sürdürebilirdi. Tüm bu tartışmaların arasında kararını daha da kesinleştirdi. Hayalinin peşinden gidecek, ilk kadın heykeltıraş olacaktı. Sabiha yetenekliydi; çalışmak ve üretmek istiyordu. Her ne kadar güçlük çektiyse de sonunda ailesini de ikna etmeyi başarmıştı. Sabiha okuluna giderek doğruca heykeltıraşlık bölümüne kaydını yaptırdı.

Ülkesinde heykeltıraşlık öğrenimi gören ilk kadın olarak tarihi bir adım da atmıştı aynı zamanda. Bu alanda bir ilk, bir öncü olma fikri de Sabiha’ya cazip geliyordu. Bundan sonra tüm zamanını heykeltıraşlık üzerine çalışmaya ayırdı. O yıllarda heykeltıraşların canlı modellerden çalışma imkânları olmadığı gibi doğru düzgün atölyeleri bile yoktu. Bu imkânsızlıklar yetmezmiş gibi Sabiha hastalığa yakalanmış ve okula iki yıl ara vermek zorunda kalmıştı. Ancak tüm bu olumsuz koşullara rağmen vazgeçmeyecekti. Heykeltıraşlığa duyduğu heyecan onun en büyük motivasyon kaynağıydı. Hastalığına rağmen sergileri ihmal etmedi ve her sergiye katıldı. Arkadaşlarının büstlerini yaptı.

Sabiha ne kadar yetenekli olduğunu yarışmalarda elde ettiği birinciliklerle ortaya koyuyordu. 1926’da akademinin düzenlediği yarışmalara heyecanla katılan Sabiha aradığı fırsatın bu olduğunu düşünüp tüm gününü neredeyse yarışma hazırlıkları için harcıyordu. Nihayet sonuçlar ilan edilmişti. Üç yarışmanın birincisi olarak kendi ismi açıklandığında sevinçten yerinde duramıyordu. Üstelik Avrupa yarışmasını da kazanmıştı. Bu, heykeltıraş olma yolunda ilk başarısıydı. Fakat sonuçların açıklanmasının ardından hiç beklemediği bir şey oldu. “Bir kadın sanatçı olamaz” diyerek Sabiha’nın yerine Avrupa’ya bir erkek meslektaşını gönderdiler. Bu durum onu öylesine üzmüştü ki ne yapacağını bilemedi. Kendi kendine mırıldandı:

-“Nasıl olur! En iyi heykeli yapan benim, ancak sırf kadın olduğum için yurtdışında eğitim alamayacak mıyım? Hak eden ben iken, nasıl bir başkası sırf erkek olduğu için benim yerime yurt dışına gönderilir? Sanat yapmanın cinsiyetle nasıl bir bağlantısı olabilir? Anlayamıyorum!” Sabiha serzenişlerinde haksız sayılmazdı. Çünkü büyük bir fırsat elinden cinsiyetinden dolayı alınmıştı. Üstelik çalışmasına verdiği emeği de yine sırf cinsiyetinden dolayı göz ardı ediyorlardı. Sabiha hayal kırıklığına uğrasa da kendi kendine “Pes etmeyeceğim, vazgeçmeyeceğim” diyordu. Heykeller yaparken “Keşke heykelleri şekillendirmek kadar insanların düşüncelerini de şekillendirmek mümkün olsa” diye düşündü.

Ertesi yıl yine yarışmalar düzenlendi. Sabiha bir önceki yıl uğradığı haksızlığa eserleriyle cevap vermek için gecesini gündüzüne katmış, güzel çalışmalar ortaya koymuştu. Bu hummalı çalışmalarının ardından sonuçların açıklanacağı gün ve saat gelmiş, Sabiha’nın kalp atışları neredeyse dışarıdan duyulacak kadar hızlanmıştı. İşte sonuçlar açıklanmıştı.

-“Evet! Evet, birinci olmuşum. Yaşasın! Biliyordum.”

Sabiha’nın sesiyle yankılanmıştı koridor. Bu ses aslında çalışmanın, azmin, kendine güvenin sesiydi. Sabiha üç yarışmayı da kazanarak, o tarihe kadar toplam yedi yarışmada birincilik elde etmişti. Başarıları bununla da sınırlı değildi. Abide (Anıt) Komisyonunun ünlü İtalyan Heykeltıraş Canonica’nın (Kanonika) ile çalışacak bir Türk öğrenci seçmek için yaptığı yarışmayı da kazanmıştı. Bu, çok güzel bir sonuçtu, yurtdışına giderek kendini geliştirme fırsatı yakalamıştı. Ancak kadından sanatçı olamayacağını iddia eden o itiraz sesi bir kez daha yükselmiş ve bu ses onun İtalyan heykeltıraşla çalışmasına engel olacak kadar yüksek çıkmıştı. Dahası bu itirazlarını desteklemek için Kanonika’nın da aynı fikirde olduğu söylentisini yaydılar. Sabiha bu duruma ne kadar içerlese de söylentinin doğru olmadığını bir süre sonra anlayacaktı. Genç sanatçı, Güzel Sanatlar Okulunun yarışmalarını kazanan ilk kadın heykeltıraş olmuştu. Ancak kariyerindeki ilkler bununla kalmamıştı. Başarılarının ardından, nihayet eğitim için İtalya’ya gitmesine karar verildi.

Böylece yurtdışında heykel eğitimi alan ilk kadın heykeltıraş da yine Sabiha olacaktı. Onun bu kariyer için önce ailesini, sonra kadın heykeltıraşlara önyargı ile yaklaşanları ikna etmesi gerekmişti. Bitmek bilmez enerjisi, sanatına duyduğu heyecan, çalışkanlığı, üretkenliği ve başarıları ile kadınların heykel sanatçısı olamayacaklarına dair önyargıları yıkmış, sanatta başarının cinsiyetle bağlantılı olmadığını kanıtlamıştı.

Sabiha, büst yaparak başladığı kariyerine anıt heykel çalışmalarıyla devam etti. Kazandığı yarışma ile yapmaya hak kazandığı Atatürk heykeli, bugün Çankaya Köşkü bahçesinde dimdik ayakta duruyor ve kendisini inşa eden yetenekli sanatçının hünelerini sergiliyor. Karşılaştığı güçlüklerle yılmadan mücadele etmiş, adını ilk Türk kadın heykeltıraş olarak tarihe yazdırmış ve geride birçok eser bırakmıştı. Kadın sanatçılara heykeltıraş sanatının yolunu açmış, onlara öncülük etmişti. En çok da bunun sevincindeydi.

ÖYKÜ ÇÖZÜMLEME ETKİNLİĞİ: SABIHA ZİYA BENGÜTAŞ

Düşünsel Boyut

- 1.Sabiha heykeltıraş olabilmek için neler yapmıştır? Bu süreçte mücadele vermesi gerekmiş midir?
- 2.Sabiha hangi kişilik özelliklerine sahiptir? Bu özellikleri mesleğine nasıl yansıtmıştır?
- 3.Sabiha'nın birinci olduğu yarışmalarda hak ettiği ödülleri verilmeme nedeni nedir? Sabiha bu yaşadıkları karşısında neler yapmıştır?
- 4.Sabiha'nın başarısına örnek verilebilecek çalışmaları nelerdir?

Cevaplar

ÖYKÜ ÇÖZÜMLEME ETKİNLİĞİ: AFET İNAN

Etik Boyut

1. Size göre her iki yarışmayı da birincilikle kazanmasına rağmen Sabiha'nın hakkının elinden alınması doğru mudur? Neden?

Cevaplar

ÖYKÜ ÇÖZÜMLEME ETKİNLİĞİ: SABİHA ZİYA BENGÜTAŞ

Empatik Boyut

1. Sabiha'nın yerinde olsaydınız birinci olduğunuz halde cinsiyetiniz gerekçe gösterilerek ünlü bir heykeltıraşla çalışma fırsatı bir başkasına verildiğinde ne hissederdiniz ve ne yapardınız? Neden?
2. Sabiha'nın yerinde olsaydınız siz birinci olduğunuz halde cinsiyetiniz gerekçe gösterilerek Avrupa'ya bir başkası gönderildiğinde ne hissederdiniz ve ne yapardınız? Neden?

Cevaplar

KAYNAKÇA

- Çolak, G. ve Uçan, L. (2018). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e basında kadın öncüler*. İstanbul: Heyamola.
- Özyiğit, H. (2014). İlk Türk kadın heykeltıraş: Sabiha Ziya Bengütaş. *Turkish Studies*, 9 (10), 853-866.
- Sabiha Ziya. (1927). İlk Türk kadın heykeltıraş. *Resimli Ay*, 7-43, 6-7.